

7. Volnočasové aktivity

Od doby, kdy většinu času mimo školní povinnosti zabírala dětem a mladým lidem především pomoc rodičům při domácích pracích, na zahradě či poli, uplynula již delší doba a v současnosti zaujímají v čase po škole důležitou pozici volnočasové aktivity. Rozumné využití volného času je především ideální prevencí před prostorem pro různé patologie. Jak státní, tak soukromé organizace aktuálně nabízejí nepřeberné množství možností pro smysluplné trávení volného času. Jde především o sportovní kluby, základní umělecké školy, aktivity nabízené přímo v jednotlivých (především) základních školách a další dříve tzv. kroužky, dnes spíše kurzy.

Základní umělecké školy, školní družiny, školní kluby a střediska volného času

V České republice jsou v rámci volnočasových aktivit velmi oblíbené především kroužky vytvářené pod základními uměleckými školami (ZUŠ), školními družinami, školními kluby a středisky volného času. Nejpreferovanějšími v kraji jsou obory hudební, výtvarné, literárně-dramatické a taneční.

Tab. 7.1 Základní umělecké školy

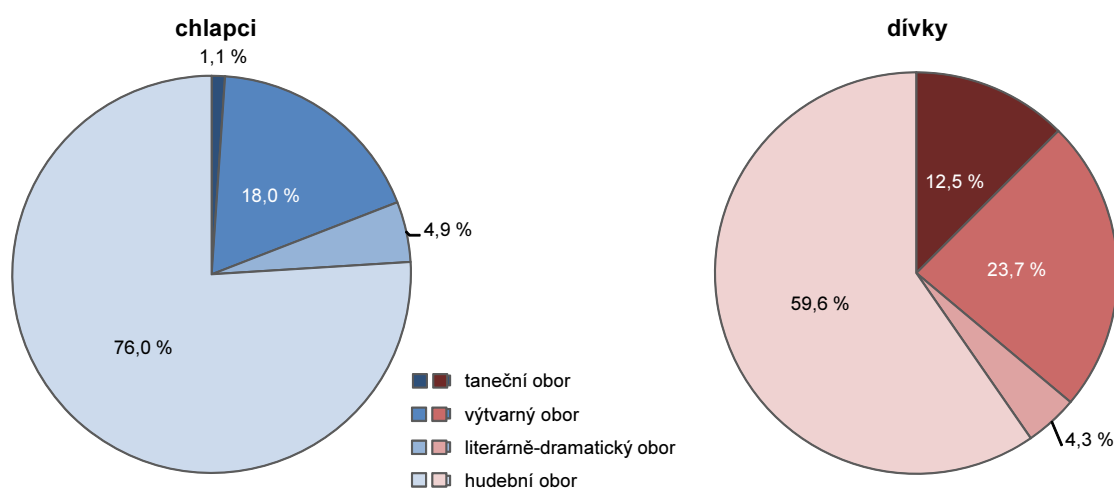
Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Žáci celkem	15 148	15 843	16 486	16 758	17 044	17 292	17 576	17 835	18 276	18 620
z toho dívky (%)	70,6	71,2	70,0	69,5	69,3	69,0	68,9	69,5	70,0	70,0
v tom podle základních oborů (%):										
taneční	9,2	10,5	9,6	9,1	9,5	9,4	9,2	9,0	9,3	9,0
výtvarný	23,7	23,6	22,7	22,4	22,6	22,8	22,6	22,3	21,8	22,0
literárně-dramatický	3,7	3,9	4,3	4,5	4,4	4,3	4,2	4,4	4,5	4,5
hudební	63,4	62,1	63,3	64,0	63,5	63,5	64,0	64,3	64,4	64,5
Absolventi	1 112	1 182	1 105	1 249	1 210	1 207	1 227	1 285	1 148	.

Ačkoliv se počet zapsaných účastníků kurzů neustále zvyšuje, je patrné, že počet absolventů nijak výrazně neroste. Příčinou zanechání volnočasového studia daného oboru lze hledat jak u nevhodného výběru kurzu či zbytečně ambiciózních rodičů, kteří dítě do kurzu nechali zapsat.

Graf 7. 1 Žáci základních uměleckých škol podle pohlaví a základních oborů ve Zlínském kraji

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Nejpreferovanějšími jsou hudební obory, které u chlapců tvoří 76,0 % a u dívek 59,6 %. Dívky navštěvují ZUŠ výrazně častěji, než hoši; v absolutních číslech je to za školní rok 2016/2017 ve Zlínském kraji 5 578 (30 %) chlapců a 13 042 (70 %) dívek. Tento trend převládá v celé republice, poměr 30:70 je téměř totožný. Školní družiny jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu, který jim umožňuje výrazně se profilovat podle zájmů a potřeb žáků. Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování.

Je přednostně určena nejmladším žákům (1. až 5. třída), případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních. K pravidelné denní docházce lze přijímat i žáky druhého stupně základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. K pravidelné denní docházce nemohou být přijati žáci, kteří jsou přijati k činnosti klubu. Ve školních družinách probíhá pestrá nabídka zájmových činností ve známém prostředí, které dává dětem pocit bezpečí, a pro rodiče je finančně dostupná.

Počet školních družin zůstává v posledních pěti letech stabilní – např. ve školním roce 2012/13 jich existovalo v České republice 3 974, ve školním roce 2014/15 poskytovalo zájmové vzdělávání již 4 004 školních družin. Počet žáků zapsaných ve školních družinách v souladu se zlepšující se demografickou situací na prvním stupni základní školy roste. Ve školním roce 2014/15 stoupl počet zapsaných žáků ve školních družinách cca o 18 tisíc ve srovnání se školním rokem 2013/14. Ve školním roce 2014/15 navštěvovalo školní družinu 301 990 účastníků. Podíl žáků ve školních družinách vztažený k počtu žáků 1. stupně meziročně stoupá, a v posledních pěti letech překračuje hranici 50 % (57,0 % všech žáků 1. stupně v roce 2014/15 oproti 55,3 % v roce 2012/13).

Školní kluby jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání a poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika škol podle vlastního školního vzdělávacího programu, vycházejíce ze zájmů a potřeb jednotlivých žáků. Od školní družiny se klub liší především starším věkem účastníků a odlišnými formami činností. Činnost školních klubů je totiž určena přednostně žákům druhého stupně základní školy, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia a odpovídajícím ročníkům osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny.

Střediska volného času jsou rovněž školskými zařízeními, jejich posláním je motivovat, podporovat a vést děti, žáky, studenty, mládež, ale i dospělé k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, zejména smysluplnému využívání volného času, a to širokou nabídkou činností v bezpečném prostředí, s profesionálním týmem pedagogů. Činnost středisek volného času se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se zaměřuje na konkrétní oblast zájmového vzdělávání.

Střediska volného času poskytují metodickou, odbornou, popřípadě materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, případně školám a školským zařízením. Střediska zpravidla vykonávají činnost po celý školní rok, a to i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.

Střediska nabízejí aktivní využití volného času všem věkovým skupinám dětí a mládeže a organizují činnosti i pro dospělé či seniory. Organizují pravidelné zájmové útvary pro stálou skupinu účastníků (tzv. kroužky), podílejí se na organizaci soutěží a přehlídek dětí a žáků, a dále organizují otevřené dlouhodobé i jednorázové aktivity, kurzy a jiné vzdělávací akce, tábory, spontánní aktivity, otevřené kluby, výukové programy pro školy navazující na průřezová témata školních vzdělávacích programů, adaptační programy v rámci prevence sociálně patologických jevů a řadu dalších činností.

Věnují se často i komunitnímu plánování, participaci, prevenci, vzdělávání pedagogů atd. Většina středisek volného času se stala přirozeným centrem společenského života v obci. Zapojují se do různých regionálních, krajských, republikových i evropských projektů, organizují výměnné a zahraniční pobyty, a rovněž stáží pracovníků.

V České republice ve školním roce 2014/15 existovalo 312 středisek volného času. Tato zařízení navštěvovalo 272 744 účastníků, z nichž největší podíl tvořili žáci (74,1 %) a děti (13,5 %). Počet účastníků každoročně roste, během posledních pěti let se zvýšil o 7,7 %.

Můžeme pozorovat, že zájem dětí o nabízené aktivity vzrůstá. Zatímco ve školním roce 2007/2008 ve Zlínském kraji navštěvovaly zařízení (včetně táborových a pobytových činností) 39 444 dětí, v období 2015/2016 už toto číslo narostlo na 53 605 účastníků.

Počet školních družin v současnosti ve Zlínském kraji tvoří 258 zařízení (nárůst od roku 2007/2008 o 5), které navštěvuje 16 507 dětí z 1. stupně ZŠ (zvýšení od roku 2007/2008 o 4 694 žáků) a 189 dětí 2. stupně ZŠ (za stejné období o 62 žáky více).

Do školních klubů, kterých je v kraji aktuálně 76 (nárůst od roku 2007/2008 o 19 zařízení), dochází 2 895 dětí z 1. stupně (o 1 031 žáka více než před 10 lety) a 5 003 žáci z 2. stupně ZŠ (zvýšení o 1 270 dětí).

Tab. 7.2 Školní družiny, školní kluby a střediska volného času

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

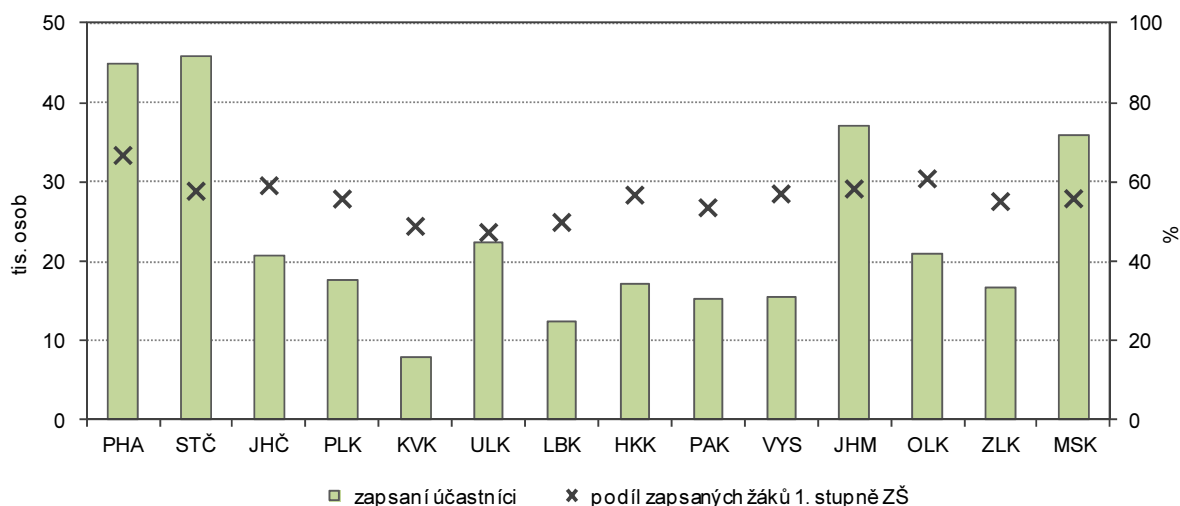
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Školní družiny	253	252	253	253	253	255	255	257	257	258
zapsaní účastníci ¹⁾	11 940	12 295	12 625	12 831	13 338	13 874	14 551	15 589	16 039	16 724
z 1. stupně ZŠ	11 813	12 142	12 395	12 630	13 126	13 683	14 376	15 433	15 846	16 507
z 2. stupně ZŠ	127	153	230	201	188	170	158	133	167	189
Školní kluby	57	59	64	66	65	64	68	68	73	76
zapsaní účastníci ¹⁾	5 597	5 518	6 202	6 305	6 016	6 318	6 404	6 867	7 849	7 898
z 1. stupně ZŠ	1 864	1 992	2 306	2 229	2 102	2 231	2 221	2 464	2 839	2 895
z 2. stupně ZŠ	3 733	3 526	3 896	4 076	3 914	4 087	4 183	4 403	5 009	5 003
Střediska volného času	21	21	20	22	22	22	22	22	22	22
zájmové útvary	1 336	1 364	1 397	1 499	1 532	1 598	1 658	1 685	1 647	1 676
přijetí účastníci	16 475	16 704	16 747	18 549	18 655	18 940	19 384	19 875	19 857	19 891
děti	3 312	3 497	3 427	4 025	3 619	3 466	3 418	3 347	3 422	3 412
žáci	10 133	10 129	10 153	11 192	12 010	12 457	13 110	14 084	13 881	13 899
studenti	363	262	258	422	401	434	192	83	178	245
táborová a pobytová činnost – akce	244	280	301	314	364	365	388	379	432	.
účastníci	5 432	6 750	6 607	7 165	7 899	8 253	9 961	8 907	9 860	.

¹⁾ od školního roku 2011/12 včetně žáků z přípravné třídy ZŠ a z přípravného stupně ZŠ speciální

Mezi účastníky zájmových útvarů pořádaných středisky volného času převládají především žáci (13 899 v roce 2016/2017, což je o 3 766 více, než před 10 lety), následují děti (desetiletý nárůst činí 100 předškoláků). U studentů nastal pokles (nejvíce jich docházelo v letech 2010/2011 a 2012/2013 - 422, resp. 434 osob) a poměrně velkou část tvořila skupina „ostatní“, kam patří dospělí v produktivním věku i senioři (nejvyšší obsazenost kurzů byla během posledního desetiletého období zaznamenána v letech 2007/2008 a 2010/2011 (2 909, resp. 2 910 účastníků).

Školní družiny patří neodmyslitelně k základním školám. Jak vidíme na Grafu 7.2, ve většině krajů navštěvují družinu především žáci 1. stupně základní školy. Celkově ve školním roce 2016/2017 navštěvovalo v České republice družinu 906 188 žáků, z toho 440 240 (48,6 %) dívek. Ve Zlínském kraji šlo o 49 411 dětí, z čehož 48,5 % tvořily dívky.

Graf 7.2 Zapsaní účastníci ve školních družinách podle krajů ve školním roce 2016/17

Pouze v Hlavním městě Praze a v Olomouckém kraji tvořili žáci 1. stupně více než 60 % zapsaných dětí do družin. U ostatních krajů šlo většinou o údaj kolem 55 % a u dvou krajů Ústeckého (47,2 %) a Karlovarského (48,8 %) netvořily děti z 1. stupně ani polovinu všech žáků zapsaných do školních družin. Ve Zlínském kraji byl podíl těchto dětí na celkovém počtu 55,0 %, což je pod průměrem za celou ČR (56,8 %) o 1,8 p.b.

Využívání informačních technologií

Jednotlivci používající internet jsou osoby, které použily internet alespoň jednou v posledních 3 měsících, a to kdekoli (doma, v práci, ve škole, v knihovně) a z jakéhokoliv důvodu (soukromý, pracovní).

Užívání internetu má stále širší využití jak v osobním, tak pracovním životě. V rámci různých podpůrných projektů je zvyšována internetová gramotnost všech věkových skupin.

Tab. 7.3 Využívání internetu jednotlivci v letech 2011 až 2015*

Zdroj: ČSÚ - Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií

v %

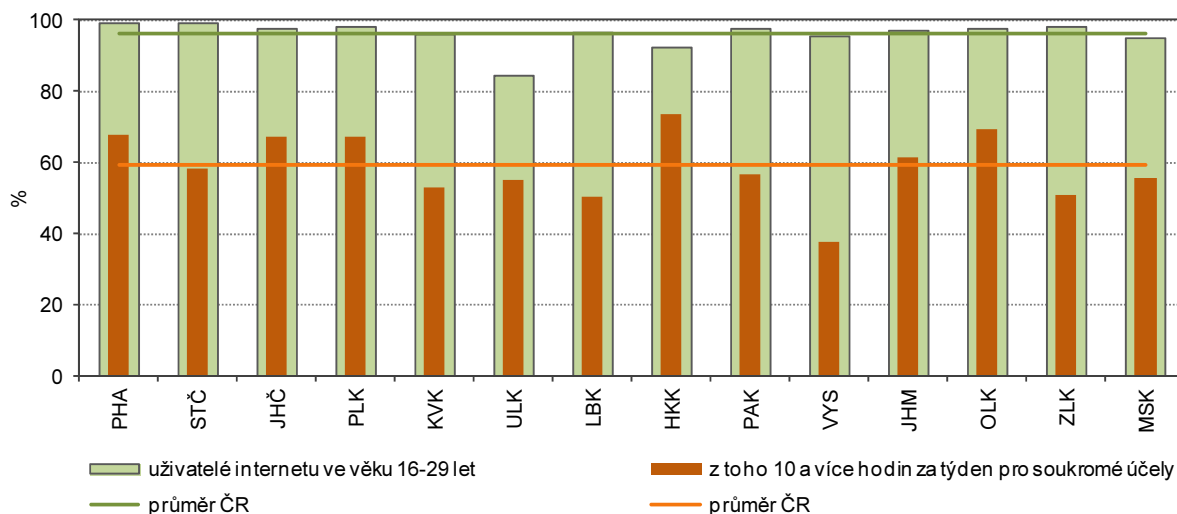
	Podíl z počtu osob ve věku 16 a více let					Podíl z počtu osob ve věku 16–29 let				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Uživatelé internetu	65,2	65,2	72,3	74,2	74,5	92,9	95,2	97,7	98,2	98,4
Internet v mobilním telefonu	.	.	17,1	24,6	31,7	.	.	38,6	51,1	64,7
Účast v sociálních sítích	21,1	32,6	39,5	41,3	40,9	49,0	71,1	82,6	87,6	86,7
Internetové bankovníctví	23,2	30,2	40,5	46,1	49,4	27,4	35,4	49,0	57,9	63,2
Nakupování na internetu	19,5	21,9	23,5	24,9	25,9	31,6	33,4	37,2	38,6	39,5
Hraní počítačových her	.	.	19,6	20,5	21,2	.	.	46,1	49,8	51,2

* vážené klouzavé průměry z tříletých období - např. údaj za rok 2015 je vypočítán jako průměr z dat za roky 2014, 2015 a 2016
období sběru dat: 2. čtvrtletí daného roku

Z Tab. 7.3 lze pozorovat, že počet osob, které využívají internet, stále vzrůstá. Jistě má na tomto faktu podíl nejen vyšší finanční dostupnost tohoto fenoménu, ale i možnost bezplatných připojení např. ve škole (zde vedou především univerzity), v knihovnách, na úřadech, v dopravních prostředcích, v obchodních střediscích, na veřejných prostranstvích větších měst aj.

Graf 7.4 Uživatelé internetu podle krajů v roce 2015 (tříletý průměr)

Zdroj: ČSÚ - Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií

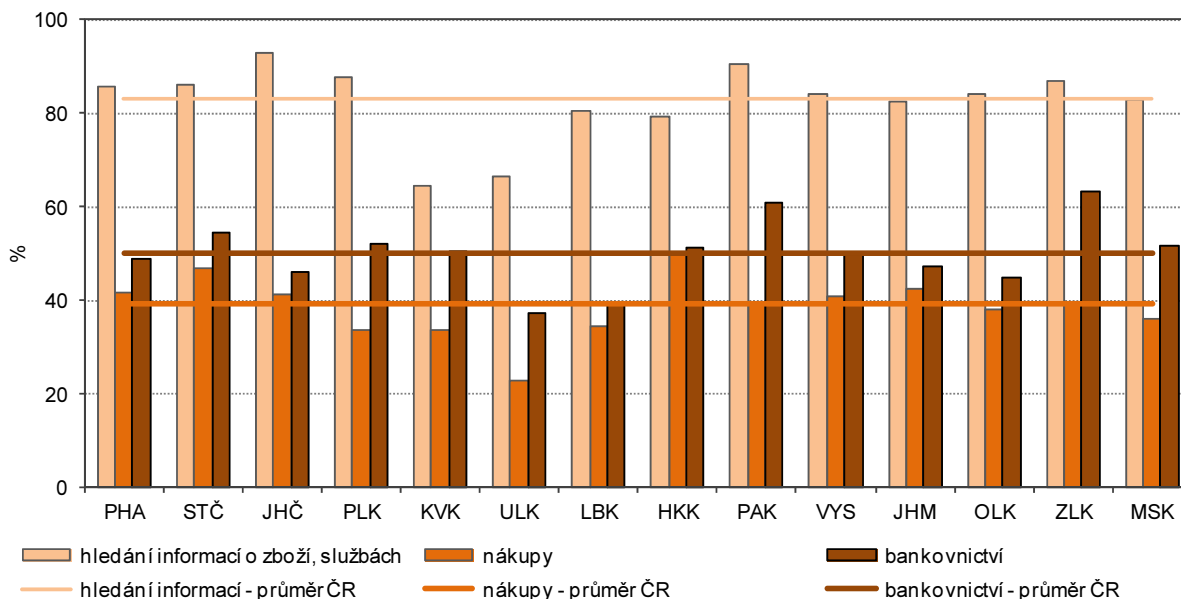

Z Grafu 7.4 je zřejmé, že využívání internetu osobami ve věku do 29 let se téměř blíží ke 100 % ve všech krajích. Nejvíce jsou připojeni mladí lidé ze Středočeského kraje (99,2 %), z Prahy (99,1 %) a Zlínského kraje (98,4 %). Republikový průměr tvořil 96,2 %. Nejméně využívají internet osoby 16 až 29 let v Ústeckém (84,3 %), Moravskoslezském (95,1 %) a Královéhradeckém (92,5 %) kraji. Ve Zlínském kraji ale zdaleka využití internetu pro soukromé účely v roce 2015 (50,8 %) nedosáhlo celorepublikového průměru (59,6 %). Nižší využití bylo zaznamenáno už jen u kraje Vysočina (37,7 %) a Libereckého kraje (50,2 %).

Graf 7.5 Využívání internetu osobami ve věku 16–29 let pro vyhledávání informací, nákupy a internetové bankovníctví podle krajů v roce 2015 (tříletý průměr)

Zdroj: ČSÚ - Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií

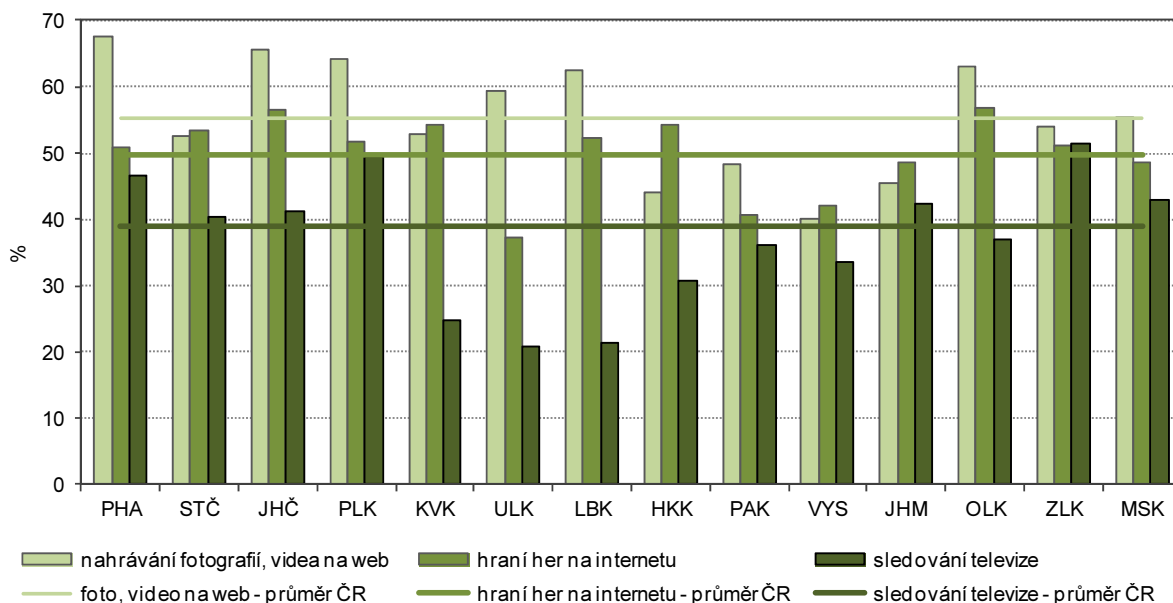
V rámci vyhledávání informací na internetu osobami ve věku 16 až 29 let byl v roce 2015 na první příčce Jihočeský kraj (92,8 %), následovaný Pardubickým krajem (90,7 %) a Plzeňským krajem (87,7 %). Zlínský kraj vykázal hodnotu 87,1 %. Průměr za Českou republiku činil 83,3 %.

Nákupy přes internet byly uskutečňovány nejvíce v Královéhradeckém (50,0 %), Středočeském (47,0 %) a Jihomoravském kraji (42,7 %). Mladí lidé ve Zlíně realizovali internetové nákupy z 39,5 %, což bylo o 0,1 p.b. více, než průměr v ČR.

Internetové bankovníctví používali nejvíce mladí lidé ve Zlínském (63,2 %), Pardubickém (61,0 %) a ve Středočeském kraji (54,4 %). Zlínští junioři se tak dostali o 13,2 % nad celorepublikový průměr.

Graf 7.6 Využívání internetu osobami ve věku 16–29 let pro nahrávání fotografií a videa na web, hraní her a sledování televize podle krajů v roce 2015 (tříletý průměr)

Zdroj: ČSÚ - Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií

Internet poskytuje mnoho volnočasových aktivit, které jsou především mladými lidmi hojně využívány. Nejvíce nahrávali fotografie a videa na web v roce 2015 lidé ve věku 16 – 29 let v Hlavním městě Praze (67,6 %). Ve Zlínském kraji to bylo 53,9 %, což bylo ještě o 1,5 p.b. méně, než byl celorepublikový průměr (55,4 %). Hraní her na internetu se nejvíce věnovali mladí lidé v Olomouckém kraji (56,8 %) a Jihočeském

kraji (56,5 %). Hráči ve Zlínském kraji se dostali nad průměr v ČR (49,8 %) s 51,2 %, čímž se zařadili mezikrajsky na 8. místo. Sledováním televize trávilo volný čas nejvíce osob ve Zlínském kraji (51,3 %). Přitom průměr mezi kraji činil 38,9 %. Nejméně televizi sledovali mladí lidé v Ústeckém (20,8 %) a Libereckém kraji (21,3 %).

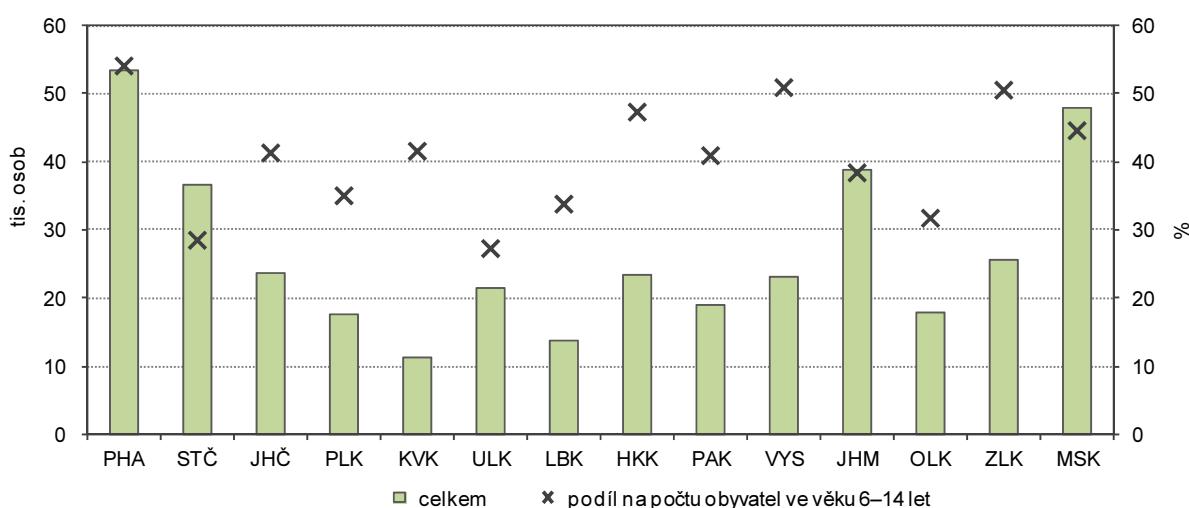
Dle republikových průměrů lze konstatovat, že nejvíce mladé lidi ve věku od 16 do 29 let bavilo nahrávání fotografií a videí na web, následovalo hraní her a nejméně oblíbené, z uvedených činností, bylo sledování televize. Ve Zlínském kraji se jednotlivé hodnoty u činností příliš nelišily, u všech tří volnočasových aktivit lehce překročily 50% hranici.

Veřejné knihovny

Veřejné knihovny v České republice jsou v rámci Evropy unikátní svým počtem. Zatímco průměr Evropské unie se pohyboval v roce 2016 kolem 1,3 knihovny na 10 tisíc obyvatel, v Česku to bylo 5,1. Avšak celkový počet veřejných knihoven poklesl od r. 2011 z 5 408 na 5 354 v r. 2015. Počet poboček knihoven klesl z 910 na 895. Na jedné straně klesá počet výpůjček tradičních tištěných dokumentů (knihy, periodika), ale vedle toho stoupá využívání elektronických dokumentů, především stahování či zobrazení digitálních dokumentů a výpůjčky elektronických knih.

Graf 7.7 Registrovaní čtenáři veřejných knihoven ve věku do 15 let podle krajů v roce 2015

Pramen: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

V roce 2015 byli registrováni ve veřejných knihovnách v České republice ve věku do 15 let 373 182 čtenáři. Z tohoto počtu a věkové skupiny čtenářů ve Zlínském kraji tvořili 6,9 % (25 696). Podíl na počtu obyvatel ve věku 6 až 14 let činil 50,5 %. Vyšší podíl už vykázal jen kraj Vysočina (50,9 %) a Hlavní město Praha (54,0 %). Nejméně školou povinných čtenářů bylo ve Středočeském (28,5 %) a Ústeckém kraji (27,2 %).

V roce 2015 činil počet veřejných knihoven ve Zlínském kraji 303 s 93 pobočkami. Na rozdíl od ostatních krajů, ještě s výjimkou Hlavního města Prahy (+3 zařízení), jde o jediný nárůst v porovnání s rokem 2006, tedy po 10 letech. Nejvíce knihoven bylo za toto období zrušeno v Jihočeském (-60), Olomouckém (-45) a Plzeňském (-36) kraji.

Knihovny v kraji v roce 2015 navštívilo 3 150 tis. osob (včetně uživatelů on-line služeb). Fyzických návštěv bylo 1 652 tis., oproti 1 498 tis. on-line využití služeb. Celkové návštěvy uživatelů v kraji tvořily 5,0 % z celorepublikového součtu.

Sport

Česká unie sportu (ČUS) vznikla 27. dubna 2013 formou transformace a změny názvu ČSTV. V ČUS jsou dobrovolně sdruženy sportovní svazy s celostátní působností, sportovní kluby a tělovýchovné jednoty i jejich sdružení, jsou-li ustaveny jako spolky podle Občanského zákoníku, zákon č.89/2012 Sb.

V České republice bylo k 31. 12. 2016 registrováno přes 1 131 tis. členů ČUS. Nejvíce členů měl Středočeský kraj (150, 4 tis.) a nejméně kraj Vysočina (47,8 tis.).

Tab. 7. 4 Členská základna vybraných sportovních odvětví podle pohlaví a věku k 31. 12. 2016

Pramen: Česká unie sportu

	Členská základna v kraji celkem	z toho ženy (%)	Podíl podle věku (%)			Oddíly
			0–14 let (žáci)	15–18 let (dorostenci)	19 a více let (dospělí)	
Česká unie sportu celkem	87 413	17,8	15,8	7,6	76,5	964
z toho sportovní odvětví:						
fotbal	36 022	6,0	9,3	9,4	81,3	250
lední hokej	4 490	5,9	28,0	9,5	62,5	15
tenis	3 501	31,6	22,0	8,0	70,0	44
volejbal	3 189	59,1	13,8	15,0	71,2	47
házená	2 501	37,0	23,9	18,6	57,6	15
lyžování	2 170	39,4	10,0	8,3	81,6	39
atletika	1 956	50,4	48,0	14,6	37,4	14
plavecké sporty	1 550	50,0	59,7	11,4	29,0	9
basketbal	1 419	25,4	24,6	22,7	52,7	9
florbal	1 473	22,1	17,8	17,1	65,1	16

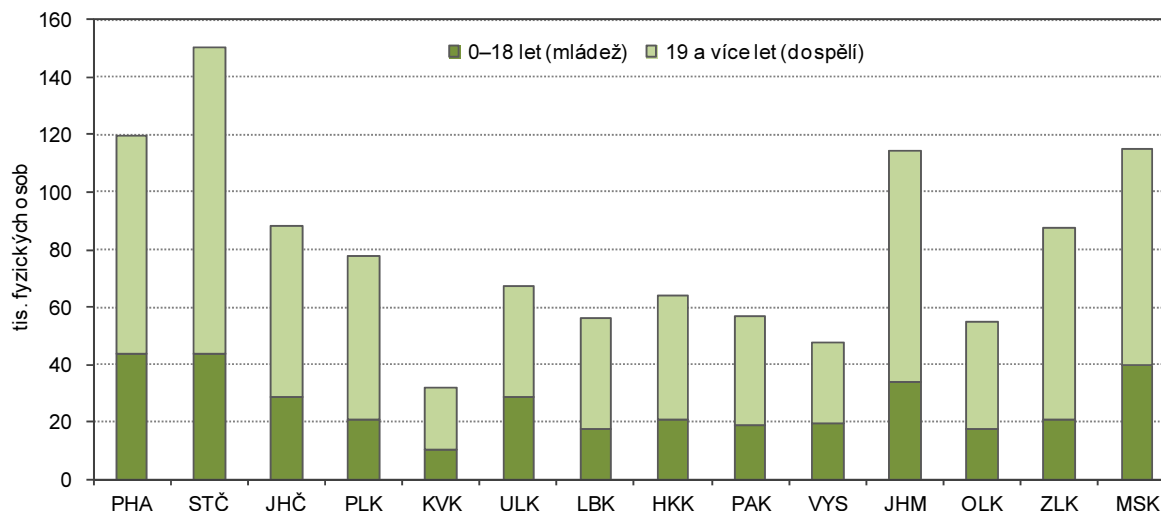
Obecně, tak jako v celé České republice, tak i ve Zlínském kraji má nejširší členskou základnu ve sportovních odvětvích fotbal. Množství registrovaných členů (ČR 361 739, Zlínský kraj 36 022 – 10% podíl) nelze srovnávat s žádným jiným sportem. Dále v kraji následuje lední hokej, tenis a volejbal. Lze si povšimnout, že u volejbalu převažuje počet žen (59,1 %) a u atletiky i plavání polovinu sportovců tvoří ženy.

Kromě bezkonkurenčního fotbalu se u každého kraje oblíbenost jiných sportovních odvětví liší. Např. v Karlovarském kraji má širokou základnu golf, kdežto v Libereckém je to především lyžování. Samozřejmě jde i o podmínky dané krajinným rázem, pokud jde o venkovní sporty a nelze pominout ani krajskou tradici jistých sportů.

Ve Zlínském kraji převažují žáci ve věku 0-14 let především u plavání a atletiky. Dorostenci (15-18 let) hrají hlavně basketbal, házenou a florbal. U dospělých (19 a více let) jsou nejpreferovanějšími sporty lyžování a fotbal.

Graf 7.8 Členská základna České unie sportu podle věku a krajů k 31. 12. 2016

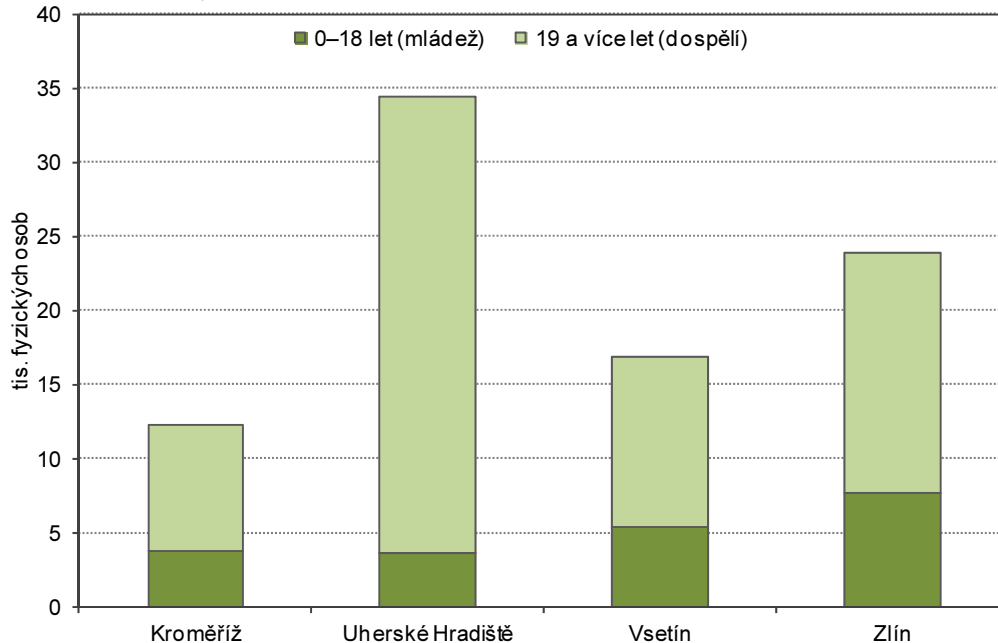
Pramen: Česká unie sportu

Zlínský kraj má, vzhledem ke své velikosti a hustotě zalidnění, velmi solidní členskou základnu (87 413 osob) v porovnání s jinými kraji v České republice. Avšak procentuálně má nejnižší zastoupení v počtu mládeže ve věku 0 – 18 let (23,5 %). Oproti tomu např. v Ústeckém kraji a kraji Vysočina tvoří podíl mladých do 18 let více než 40 %. Celorepublikový průměr podílu mladé generace do 18 let představuje 32,2 %.

Graf 7.9 Členská základna České unie sportu podle věku a okresů Zlínského kraje k 31. 12. 2016

Pramen: Česká unie sportu

Při srovnání okresů ve Zlínském kraji měl nejvíce sportovců sdružených v České unii sportu k 31. 12. 2016 okres Uherské Hradiště. Avšak z celkového počtu 33 346 členů bylo jen 3 629 dětí a mládeže do 18 let, tj. pouze 10,6 %, což je nejnižší podíl mladých ze všech zdejších okresů. Druhou nejvyšší základnu měl okres Zlín s 23 855 členy, kde počet dětí a mládeže do 18 let činil 7 698 sportujících (32,3 %). Vsetínský okres disponoval 16 918 sportovci, s podílem 31,8 % mladých do 18 let (5 372) a z kroměřížských 12 294 členů ČUS tvořili 3 800 osoby do 18 let (31,0 %).

